

kerültek elő. A lelőhely DNy-i oldalát újkori tanyához kapcsolható jelenségek zárták, míg ÉNy-i irányban nem terjedt túl a dombhajlat közepén, ÉK-i irányban pedig az eddig feltártnál nagyobb a kiterjedése.

A feltárt régészeti objektumok 3 korszakhoz kapcsolhatók: a terület DNy-i és ÉK-i oldalán bronzkori, a D-i oldalon császárkori, míg a teljes felületen kora Árpád-kori településhez kapcsolható régészeti jelenségeket bontottunk ki.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a kecskeméti Katona József Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Berényi Béla, Juhász László, Kevevári Zsolt, Király Dávid, Pál Róbert.

PETKES ZSOLT

258. Kecskemét, Mercedes-Benz gyár,

RL-11 lelőhely

(KÖH 59844)

(Bács-Kiskun megye) Sza, A, Ú, I

Kecskemét határától és az 54. sz. elkerülő úttól D-re, az 5. sz. főúttól Ny-ra fekvő 450 hektáros gyárterületen 2009. április 20. és december 14. között a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai megelőző feltárásokat végeztek, több ütemben. A későbbiekben a lelőhelyet összevontuk az RL-9 és az RL-10 lelőhelyekkel, a területre az RL-11 elnevezést használtuk a továbbiakban.

A 2008-ban elvégzett terepbejárás során a gyárterület DDK-i részén, az RL-11 lelőhelyen, 87 855 m² felületen őskori, szarmata és középkori edénytöredékeket találtak. Az RL-11-től közvetlenül DK-re elhelyezkedő RL-10 lelőhelyen 43 316 m² területen szarmata és középkori, míg az ettől közvetlenül K-re húzódó RL-9 lelőhelyen 47 138 m² felületen szarmata településnyomokat lokalizáltak. A három előzetesen kijelölt terület összesen 178 309 m²-t fedett le.

A megelőző feltárást az RL-11 lelőhely D-i részén, ill. a területet átszelő, tervezett vasúti nyomvonalszakaszon végeztük. A humuszolás 41 779 m²-en zajlott, ebből régészeti fedett 33 461 m² volt. Első ütemben 2009. április 20-án az RL-11 lelőhely D-i szélén kezdtük meg a munkát. Ekkor az eredetileg kijelölt feltárási négyzetben belül haladva közel 20 000 m²-t humuszoltunk le és tártunk fel. A következő ütemben július elejétől az előzetesen kijelölt lelőhely és a gyárterület között húzódó D-i oldalon dolgoztunk. Itt kb. 10 000 m²-en igen intenzív késő szarmata településnyomok kerültek elő. Nem mellékesen a területen tervezett vasúti nyomvonal egy szakasza is ide esett. A következő ütemben, szeptember végétől a terület K-i szélétől továbbfutó, ívesen DK felé kanyarodó vasúti nyomvonalszakaszt tártunk fel, közel 10 000 m²-en.

A feltárással érintett terület enyhén tagolt volt, mélyedések és lapályok váltakoztak magasabb térszínekkel.

A felszínt nagyrészt ártéri infúziós lösz, homokos lösz, ill. futóhomok építi fel, ezen humuszos homoktalajok, ill. csernozjom jellegű homoktalajok képződtek. A lelőhely területén egy ÉNy-DK-i irányú homokhát fut végig, melyet Ny-ról és K-ról egy-egy nagyobb mélyedés kísér.

Az első ütemben feltárt terület egy közel téglalap alakú részt fedett le. Az É-i részen ritkás elrendezésben kisebb gödrök helyezkedtek el a futóhomokkal fedett dombháton, de sűrűségük D felé folyamatosan növekedett. A gödrök mellett még két nagyobb méretű kerítőárok említhető meg, ill. néhány kemencés kis műhely és egy füstölő. Az objektumok az előkerült leletanyag alapján a késő szarmata korra keltezhetőek. A dombháttól K-re, egy markáns mélyedésben több nagyméretű kút került elő. Ezek mintegy fele késő szarmata kori volt, míg a többi az avar korban létesült. A kutak közül kiemelkedik az SNR 89, melyben kb. 25–30 edény összeillő töredékeit tártuk fel nagyjából 1 m vastagságban. A kerámia többsége az ún. párnás nyakú korsók körébe tartozik, melyek közül kiemelkedik egy nagyméretű, szalagos testű, besimított motívummal díszített darab. Emellett még egy öves edény, néhány tál, egy kisebb hombár és néhány kézikorongolt edény színesítette a palettát. A kútból két, a helyi anyagtól idegen, importkerámia is előkerült. Az egyfülű, sötétzöld mázas korsó gyakori a késő szarmata leletanyagban, de így, zárt leletgyűttesben, teljes nagyságában ritkán figyelhető meg. Igazi unikum egy kis, csücskös peremű, simított felületű, bebökődött pontokból kialakított kereszttekkel díszített, kerek aljú edényke, amely a forma és a motívum alapján talán K-i, Pontus vidéki készítménynek tartható.

A terület Ny-i, ÉNy-i sarkában egy avar település kis részlete – egy épület, 4 kemencés műhely, néhány gödör, árok és kút – került felszínre. Az egyik kútban egy vasveretes favödör maradványait találtuk meg, míg egy másikban áttört liliomos, bronz nagyszíjvég feküdt egy malomkópár kíséretében. A mélyebb részen haladt át egy É-D-i futású, újkori út nyomvonala is, melyen belül több keréknyomot is megfigyeltünk. Az utat szegélyező árkokból egy 18. századi krajcár mellett számos újkori kerámia, és 4 II. világháborús katonaló került elő egy repeszgránát kíséretében az 1944-es kecskeméti csata emlékeként.

A júliusi bővítéskor a területhez D-ről kapcsolódó, telekhatárig tartó részt tártuk fel. A területen a késő szarmata település folytatódott, igen intenzíven. Az objektumok többsége nagyméretű méhkas alakú verem volt, gyakran hamus, omladékos betöltéssel, jelentős mennyiségű leletanyagot tartalmazva. Előkerült néhány földbe mélyített épület, kemencék és füstölő is. A terület Ny-i felében, a mélyedésben még 2 szarmata kori kút volt, de ebben az irányban már nem folytatódott tovább a település, és az avar kori jelenségeknek sem észleltük nyomát. A lelőhely D-i irányban a terület határán túlra is áthúzódott, míg K felé kissé ritkult a jelenségek sűrűsége, de azok szintén csak a késő szarmata korra datálható leletanyaggal voltak keltezve. Az objektumok közül ki-

emelkedik egy jó állapotban megmaradt kemence, mely kuriózumnak számít a korszakban. A platni kerámiatöredékekkel való kirakása – ami a kemence hőmegtartó-képességét növelte – ugyan általánosan elterjedt gyakorlat volt a szarmatáknál, de a korábbi feltárások során szinte kizárólag törött edényekből kirakott réteget találtunk, míg itt malomkövek és nagyobb, „járólapszerű” kődarabok feküdtek szorosan egymás mellett.

A leletanyag az egész D-i felületen igen bőséges volt, nagy mennyiségű kerámia, és a korabeli településeken megszokott fémnyagnak a többszöröse került elő. Gyakori volt a közel egész edények, ill. a gödrökben összetört edények előfordulása. A számos jellegzetesség (figurális, kannelúrás kerámia, késő római importedények, fémleletek) alapján az 5. sz. első felére datálható a településrészlet. A lelőhelynek ezen a részén temetkezésre utaló nyomot nem találtunk, mindössze egy emberi mandibula került felszínre az egyik gödör betöltéséből.

2009. szeptember közepén kezdtük meg a feltárt terület D-i felén tervezett vasúti nyomvonalszakasz humuszolását és feltárását. Közvetlenül a lelőhelytől K-re egy földút vágta mesterségesen ketté a területet, de az objektumok folyamatosan jelentkeztek, így a korábban itt lokalizált, előzetesen szintén a szarmata korra datált RL-10 és RL-9 lelőhelyeket összevontuk az RL-11 lelőhellyel, és a továbbiakban RL-11 néven jelöltük a teljes felületet.

A 25–30 m-es, változó szélességű nyomvonalszakasz egy nagyobb ívben D felé kanyarodott ki a gyárterületről. Nyugati szélén több nagyobb kerítőárok és egy kis karólyukas-alapárkos karám került elő, kevés szarmata leletanyaggal. Körülbelül a vasúti nyomvonal második harmadától igen intenzív, 2–3. századi szarmata településnyomok bontakoztak ki, jelentős számú objektummal, több esetben felülrétegezve egymást. Előkerült néhány földbe mélyített, kemence nélküli épület, az aljukban általában több tucat kitapasztott karólyukkal, amelyek esetleges szövőműhelyekre utalnak. Az épületeknek általában a két végében volt az egy-egy tartóoszlopra utaló cölöplyuk. Jelentős számú kemencét – kb. 30 darabot – gyakran egészen magasan maradt boltozattal is feltártunk. A sütőfelület szinte mindig ki volt rakva kerámiaréteggel. Több esetben megfigyeltük, hogy a korábban létesített, tönkrement kemencék platnijait feltörték, és az azokat fedő cserepeket valószínűleg egy másik kemencébe építették be. Az egyik épített kemencének a boltozatát négyszer is megújították, a platnit meghagyva. Összesen 8 füstölő került elő, melyek egy része erősen ki volt égve. A füstölőműhelyek gyakran egymáshoz kapcsolódva hatalmas objektumkomplexumokat alkottak. Jelentős számú, nagyméretű, méhkas alakú verem csoportosult a területen, valamint néhány szögletes kerítőárkot is kibontottunk. A nyomvonal szinte teljes második harmadát lefedte a 2–3. századi település, É és D felé is továbbhúzódva. A terület utolsó harmadától, közvetlenül az előzőekben tárgyalt településrészhez kapcsolódva, gyakran felülrétegezve azt, egy 4. századi

település számos objektuma került elő. A nyomvonal D-re kanyarodó végénél megszűntek a szarmata objektumok, itt egy nagyméretű, újkori, összetett szerkezetű árok zárta le a gyárterületre eső nyomvonalszakaszt.

Az objektumokból a tervezett vasúti nyomvonalra eső területen is igen nagy mennyiségű leletanyag került elő, főként kerámia, de sok fémleletet is találtunk. Viszonylag jelentős a római exportot jelző festett edények száma, mellettük – igaz, kisebb számban – számos terra sigillata töredék is napvilágot látott. Két mélyebb gödörben kiemelkedő volumenű, átégett, vesszőnyomatos, oszlophelyes omladék volt, melyből az egykori leégett lakóépület elplanírozására lehet következtetni.

A lelőhelynek ezen a részén 5 emberi maradvány került elő. Az egyik méhkas alakú gödörben egy kisgyermek csontváza volt szorosan az objektum falához fektetve, hátal, felhúzott lábakkal. A nyomvonal középső részén, igen magasan, maximum 15–20 cm-re a humuszba mélyedve bontottunk ki egy arccal lefelé fekvő emberi vázát; sajnos a gépi humuszolás a csontok nagy részét megsemmisítette. Keltező leletanyag nem volt a váz mellett, de alatta több 3. századi gödör került elő, tehát ezeknél biztosan fiatalabb. Ettől Ny-ra, két csoportban három DK-ÉNy-i tájolású temetkezést találtunk, szegényes leletanyaggal. Az egyik sír rablott volt. A temetkezések a 3–4. sz. fordulójára keltezhetők, felülrétegezték a települést.

A lelőhelyen összességében 944 objektumot tártunk fel, melyek között 772 gödör, 27 cölöphely, 69 árok, 48 kemence, 29 füstölő, 16 kút, 66 épület, 4 sír, 1 gödörkomplexum, 1 földút és 1 szabadtéri tűzhely volt. Az 1025 stratigráfiai egység közül 946 szarmata kori, 40 avar és 39 újkori/ismeretlen korú.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a kecskeméti Katona József Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Bene Zsuzsanna, Ollai Tibor, Berényi Béla, Pál Róbert technikusok.

WILHELM GÁBOR

259. Kecskemét, Mercedes-Benz gyár

(Bács-Kiskun megye) Sza, Á

A Kecskeméttől és az 54. sz. elkerülő úttól D-re, az 5. sz. főúttól Ny-ra fekvő területre tervezett ipari vasút nyomvonala több régészeti lelőhelyet keresztez, ezeken a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai 2009 őszén megelőző feltárásokat végeztek.

RL-14 (KÖH 71263): A gyár területének D-i részén helyezkedik el, a térségben húzódó kisebb-nagyobb homokdombokon és mélyebb fekvésű területeken. A gépi humuszolás 2009. szeptember 14-én kezdődött meg, majd az azonosított régészeti jelenségek feltárását október 29. és december 4. között végeztük el. A nyomvonalszakaszon összesen 3329 m² volt régészetiileg érintett; 15 stratigráfiai egységet különítettünk el, mely 11 objektumhoz tartozott. Ezek túlnyomó része ismeretlen